
แนวคิดการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธบูรณาการเพื่อสันติภาพ
THE DEVELOPMENT CONCEPT OF INTEGRATIVE BUDDHIST
LEADERSHIP FOR PEACE.

ปรธกร ปุระกัน

Porathaphorn Purakan

วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Chaiyaphum Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

พระมหามชวินทร์ ปุริสุตตโม

Phramaha Maghvin Purisuttamo

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Mahamakut Buddhist University

e-mail:ying.purakan@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 18 มีนาคม 2565

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 27 มีนาคม 2565

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 28 เมษายน 2565

บทคัดย่อ

บทความวิชาการเรื่องแนวคิดการพัฒนาผู้นำเชิงพุทธบูรณาการเพื่อสันติภาพ ผลการศึกษาพบ 3 ประการ ได้แก่ (1) แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำ โดยอาศัยกระบวนการในการพัฒนาไม่ว่าจะเป็นการฝึกอบรมแบบมีกระบวนการ ขั้นตอน และวิธีการปฏิบัติตนในฐานะผู้นำหรือนักปกครองให้เหมาะสมและเป็นตัวอย่างที่ดี (2) วิธีนำหลักเชิงพุทธบูรณาการมาปรับใช้ คือ การนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในการปกครอง เช่นหลักพรหมวิหาร 4, อคติ 4 เป็นต้น ความอดทนต่อการปฏิบัติงาน มีใจหนักแน่น ไม่ยอมตกในความชั่วไม่เกรงกลัวหรือมีอคติ 4 เมื่อจะต้องตัดสินใจและไม่หวั่นไหวในโลกธรรม 8 เพื่อให้เกิดสันติภาพในหมู่คณะ ชุมชนในระดับท้องถิ่น ประเทศชาติและระดับโลก และ (3) ภาวะผู้นำมีการประสานสัมพันธ์ คือการเชื่อมโยง ผู้นำจะต้องแสดงภาวะของความมีเมตตาต่อผู้ใต้บังคับบัญชาบนพื้นฐานของการมีอุดมการณ์ อย่างชัดเจน สามารถสร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้ตามได้อย่างต่อเนื่อง สร้างกระบวนการกระตุ้นทางปัญญาให้ผู้ตามได้เกิดการเรียนรู้ในการแก้ปัญหาด้วยสติปัญญา มีสติรู้เท่าทัน และคำนึงถึงปัจเจกบุคคล ของผู้ร่วมงาน ทุกบุคคลที่เกี่ยวข้องเพื่อความสงบและความสุขทั้งตนเองและผู้อื่น

คำสำคัญ :ภาวะผู้นำ, สันติภาพ, เชิงพุทธบูรณาการ

ABSTRACT

An academic article on the concept of integrative Buddhist leadership development for peace, the results of the study found 3 factors: (1) Leadership Development Guidelines; by using the development process, whether it is a training process, procedures, and how to behave as a leader or ruler to be appropriate and a good example (2) how to apply Buddhist integration principles are: applying dharma Principles in Government such as brahma Vihara 4, Prejudice 4, etc. patience in performance, having a firm mind, refusing to fall into evil, without fear or prejudice, 4 when having to make decisions and not be shaken in the world 8 to achieve peace among the group. local community nationally and globally, and (3) leadership has a coordinated relationship. is the link Leaders must show a state of compassion. to subordinates on the basis of having a clear ideology, able to continuously inspire followers. Create an intellectual stimulation process for the followers to learn to solve problems with intelligence. knowingly and taking into account the individual of the participants all persons involved for peace and happiness both for themselves and others.

Key words:, development concept, leadership, peace.

บทนำ

ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองย่อมมีผลกระทบต่อการอยู่ร่วมกันของ ผู้นำ และผู้ตาม หรือ แม้แต่ในสถานะเดียวกันในสังคม ถ้าผู้นำขาดความรู้ความสามารถและขาดจิตสำนึกการเป็นผู้นำที่ดี ก็จะทำให้เกิดผลเสียอย่างมากอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือ ผู้นำชุมชนที่เป็นรากฐานทางสังคมและถูกคาดหวังว่า จะเป็นผู้ที่สามารถนำพาให้ชุมชนเจริญ และ สงบสุข คนในชุมชนมีความปลอดภัยเป็นที่พึงพิงได้ (พัทยา สายหู, 2544 : 117) จึงจำเป็นต้องพัฒนาคุณภาพผู้นำในทุกมิติอย่างเป็นรูปธรรมทั้งร่างกาย จิตใจ และทางด้านสติปัญญา ความรู้ ความสามารถ และเพียบพร้อมทั้งด้าน “คุณธรรม” และ “ความรู้” เพื่อนำไปสู่การพัฒนาตนเองอย่างระมัดระวังด้วยจิตสำนึกด้านศีลธรรมอย่างมีเหตุผล และการอยู่ร่วมกันในสังคมต้องประกอบด้วยผู้นำ (Leader) และผู้ที่เป็นผู้ตาม (Follower) ไม่ว่าจะเป็นชุมชนระดับใด หรือ ระเบียบประเพณีเช่นไรผู้นำจะเป็นผู้ที่ได้รับมอบหมาย หรือ ได้รับการยอมรับนับถือให้เป็นหัวหน้า ผู้ตัดสินใจ หรือผู้บริหาร ในการพัฒนาภาวะผู้นำที่ผ่านมาโดยเฉพาะด้านความรู้ ความสามารถ ความมีคุณธรรม เพื่อให้สังคมไทยก้าวทันต่อความเจริญของยุคของการเปลี่ยนแปลงทั้งผู้นำ หรือ ผู้นำในการบริหารจึงมีความสำคัญต่อความสำเร็จสิ่งที่ไม่ได้ก็คือ ความฉลาดหลักแหลม (Superior Intelligence)

ผู้นำที่ประสบความสำเร็จจึงมีคุณลักษณะสำคัญคือ ความฉลาด รอบคอบ มีสติปัญญาดี, วุฒิภาวะทางอารมณ์ (Emotional Maturity) เพื่อสร้างผู้นำแห่งสันติภาพระดับครอบครัว สังคมและระดับโลก และพระพุทธศาสนาก็ถือว่าเป็นศาสนาแห่งสันติภาพโลก (วิเชียร วิทย์อุดม, 2548:265)

ดังนั้นพระพุทธศาสนาได้เน้นสันติภาพในมิติหนึ่งมิติใดเท่านั้น แต่พระพุทธศาสนาได้ย้ำว่า สันติภาพภายในระดับภายนอกนั้นเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะนำไปสู่สันติภาพภายใน ดังจะเห็นได้จาก การพัฒนาในระดับศีล ที่เป็น การปฏิบัติสันติภาพขั้นพื้นฐาน พัฒนาไปสู่ สันติภาพระดับ สมาธิ และ ปัญญา เป็นสันติภาพในระดับสูงเปรียบเสมือนความสามารถในการพันทุกซ์หลุดจากกิเลส (พระมหา ธรรมชา โสภณ, 2545:120)

กระบวนการพัฒนาผู้นำต้องเริ่มจากการแสวงหาวิธีการพัฒนาด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้นำชุมชนเพื่อสันติภาพด้วยหลักธรรมเชิงพุทธที่เหมาะสม เพื่อให้เกิดการพัฒนาทั้งภายในและภายนอกตน เพื่อเกิดสติปัญญารู้ทันกิเลสตนเอง ท้นต่อโลกแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในยุคปัจจุบัน ผู้นำ จึงจะสามารถทันต่อการเปลี่ยนแปลง ทั้งทางด้าน เศรษฐกิจ สังคม การศึกษา และการปกครอง และเพื่อเพิ่มศักยภาพในการเป็นผู้นำและการสร้างสันติภาพของชุมชน จึงต้องมีการพัฒนาตนเองให้มีคุณลักษณะที่ดี เช่น ด้านบุคลิกลักษณะด้านพฤติกรรม ด้านจิตใจ และด้านสติปัญญา เป็นต้นเพื่อสามารถปรับตัว และแก้ไขปัญหาของตนเอง เพื่อออกไปช่วยเหลือผู้อื่นในสังคมด้วยรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้นำชุมชนเพื่อสันติภาพเชิงพุทธ เพื่อเป็นต้นแบบชุมชนเพื่อสันติภาพ และเกิดการเรียนรู้เรื่องภาวะผู้นำ ตั้งแต่ในระดับ ครอบครัว ชุมชนและสังคม

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาผู้นำ

การพัฒนาภาวะความเป็นผู้นำ (Leadership Development) ซึ่งไม่ว่าจะเป็นผู้นำในระดับใด จึงมีความสำคัญมาก ผู้นำไม่เก่ง ไม่ดี ไม่มีคุณธรรม อาจนำพาให้องค์กรไม่มีความเจริญก้าวหน้า ไม่มีความสามารถแข่งขันได้ ผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดความแตกแยกทะเลาะกัน อิจฉาริษยา หดกำลังใจในการทำงาน เป็นต้น การพัฒนาผู้นำจึงเป็นกระบวนการที่นำมาปฏิบัติเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่มีการวางแผน และกำหนดเป้าหมายไว้การพัฒนาเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างหนึ่ง ซึ่งกำหนดให้มีคุณค่าและเป็นไปตามขั้นตอน เพราะฉะนั้นการพัฒนาเป็นกระบวนการทำให้เจริญก้าวหน้าหรือการเปลี่ยนแปลงไปสู่ทิศทางที่พึงปรารถนาการพัฒนาเป็นทั้งสื่อ (Means) และจุดหมายปลายทาง (End) (จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์, 2554:161) ในการพัฒนา คือความพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงและแปลงรูปสภาพแวดล้อม โครงสร้างกระบวนการและพฤติกรรมของระบบ และปัจเจกบุคคลทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมืองและสังคม เพื่อสนองตอบข้อเรียกร้องและความต้องการของมวลมนุษยชาติทั้งในแง่ของความยากจน ความเขลาหรือไม่รู้ ความเจ็บไข้ได้ป่วยและความหวาดหวั่น (ติน ปรัชญพฤทธิ์, 2554:116)

การพัฒนาภาวะผู้นำ คือ บุคคลที่มีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่ง ใน 5 อย่างคือ 1) มีบทบาทหรืออิทธิพลต่อคนในหน่วยงานมากกว่าผู้อื่น 2) มีบทบาทเหนือบุคคลอื่น ๆ 3) มีบทบาทสำคัญที่สุดที่ทำให้หน่วยงานบรรลุเป้าหมาย 4) ได้รับเลือกจากผู้อื่น ให้เป็นผู้นำ และ (5) เป็นหัวหน้ากลุ่ม คือผู้ชักพาให้คนอื่น เคลื่อนไหวหรือกระทำการในทิศทางที่ผู้นำกำหนดเป้าหมายไว้ หลายคนมีบทบาทเป็นผู้นำองค์กร ผู้นำสมาคม ผู้นำวัด และแม้กระทั่งหัวหน้าครอบครัวก็จัดว่าเป็นผู้นำ และบุคคลที่จะมาประสานช่วยกันคนทั้งหลายรวมกันโดยที่ว่าจะเป็นการอยู่ร่วมกันก็ตาม หรือทำร่วมกันก็ตามให้พากันไปด้วยดีสู่จุดหมายที่ตั้งใจ บุคคลซึ่งถูกแต่งตั้งขึ้นหรือได้รับการยกย่องขึ้นให้เป็นหัวหน้ามีความสามารถในการปกครองบังคับบัญชาและอาจชักนำพาผู้ใต้บังคับบัญชาหรือหมู่ชนไปในทางที่ดีหรือชั่วได้ ซึ่งเรียกผู้นำตามลักษณะนี้ว่า ผู้นำแบบพลวัต (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต), 2549:26)

ผู้นำหรือผู้บังคับบัญชาที่มีความสามารถมีเทคนิคในการบริหารมีคุณลักษณะที่ดีและใช้ภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ ย่อมสามารถกระตุ้นแรงจูงใจของบุคคลในหน่วยงานได้ภาวะผู้นำ จึงต้องมีกระบวนการเกลี้ยกล่อมจูงใจของผู้นำให้ผู้ตามประพฤติปฏิบัติ ซึ่งส่งเสริมจุดประสงค์ของผู้นำหรือจุดประสงค์ร่วมกันของผู้นำกับผู้ตามและกระบวนการใช้อิทธิพลโน้มน้าวที่มีผลต่อการตัดสินใจของกลุ่มหรือวัตถุประสงค์ขององค์การหรือกระบวนการใช้อิทธิพล กระบวนการกระตุ้นพฤติกรรมการทำงานเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ กระบวนการโน้มน้าวหรือใช้อิทธิพลต่อกลุ่ม และกระบวนการรักษาสภาพกลุ่ม และวัฒนธรรมของกลุ่ม (Yukl, G. A., 1989:2) ตลอดจนความสามารถในการที่จะกระตุ้นและใช้อิทธิพลต่อผู้อื่นเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ กระบวนการภาวะผู้นำ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ ขั้นใช้อำนาจหน้าที่เพื่อให้กลุ่มทำงานหรือมีการปฏิบัติตามเป้าหมายขององค์การกระตุ้นสมาชิกขององค์การให้ทำงานจนบรรลุเป้าหมาย และขั้นส่งอิทธิพลต่อพลวัตหรือความเปลี่ยนแปลงของกลุ่ม และวัฒนธรรมองค์การ ความสามารถของคนที่ผู้นำในการใช้อิทธิพลหรือโน้มน้าวบุคคลอื่นเพื่อนำไปสู่การบรรลุถึงเป้าหมายขององค์การ ดังนั้น เมื่อกล่าวถึงภาวะผู้นำก็แสดงว่าต้องประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ประการ คือ ต้องมีทั้งคนซึ่งได้แก่ ผู้นำกับผู้ตามการโน้มน้าวหรืออิทธิพลและเป้าหมายขององค์การ ภาวะการเป็นผู้นำจึงเกี่ยวข้องกับการสร้างภาพลักษณ์ของสภาพที่ปรารถนาในอนาคตซึ่งต้องมีการผนึกรวมเอาสมาชิกขององค์การทุกคน เข้าด้วยกัน ดังนั้น ภาวะการเป็นผู้นำที่ผู้นำมี จึงต่างไปจากผู้บริหารซึ่งใช้อำนาจหน้าที่ และปฏิบัติงานที่มีลักษณะเป็นกิจวัตรประจำวันตามระเบียบปฏิบัติขององค์การ ตรงกันข้าม ผู้นำจะแสวงหาความยินยอมจากผู้ปฏิบัติงานที่จะปฏิบัติงานด้วยความสมัครใจโดยมุ่งสู่เป้าหมายที่เห็นพ้องต้องกัน (Daft, R. L., 1994:478)

สรุปได้ว่าแนวคิดการพัฒนาภาวะผู้นำเป็นกระบวนการที่นำมาปฏิบัติเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่มีการวางแผนและกำหนดเป้าหมายไว้การพัฒนาเป็นการเปลี่ยนแปลงภาวะผู้นำที่ส่งเสริมเกื้อหนุนกันมีองค์ประกอบ 3 ประการ คือ ผู้นำ ผู้ตาม และเป้าหมาย ผู้นำที่ได้รับการยกย่องคือบุคคลที่มีสติปัญญา ไม่เบียดเบียนตนเองและชอบช่วยเหลือผู้อื่น ตามหลักพุทธศาสนากล่าวว่าสันติภาพจะเกิดขึ้นได้อยู่ที่การพัฒนาตนเอง มองตน และรู้จักกาล ตามหลักเชิงพุทธบูรณา

การ เพื่อให้เกิดสันติภาพที่พึงประสงค์ ต้องเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ในการสร้างแรงจูงใจ และปลูกจิตสำนึกเชิงจริยธรรม และมุ่งพัฒนานตนเองให้หลุดพ้นจากสิ่งที่ไม่ดีทั้งปวง

แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำเพื่อสันติภาพ

แนวคิดของผู้นำเพื่อสันติภาพ สันติภาพจึงเป็นทางออกของมนุษยชาติ ที่ทุกคนบนโลกควรหันกลับมาใส่ใจศึกษา เพื่อ นำไปพัฒนาชีวิตและสังคม ทั้งนี้ ความเกี่ยวข้องของสันติภาพ นำมาสู่เรื่องราวของการศึกษา ที่ว่าด้วยเรื่อง สันติศึกษา ซึ่งเกิดจากคำสองคำ คือ สันติ กับ ศึกษา เป็นเป้าหมายสำคัญที่ พระพุทธเจ้าเพียรพยายามค้นหา นั่นก็คือ “ความสุขที่แท้จริง” ภายใต้อำนาจ “สุขอื่นยิ่งกว่าสันติ

พระพุทธศาสนาเป็นปรัชญาเดียวในโลกที่อธิบายสาระสำคัญของความสงบสุข “ศาสนาพุทธเป็นตัวของการคิดและภูมิปัญญาดำเนินการประเพณีของการคิดที่จำเป็นในการทำให้ความคับหน้ำเกี่ยวกับปัญหาของเราที่สำคัญระดับโลก แต่ผู้นับถือศาสนาพุทธจำนวนมากไม่ได้ทำหน้าที่บนพื้นฐานของความเข้าใจนี้ แต่ปล่อยให้การกระทำในฉากของโลกให้กับผู้อื่น ศาสนาพุทธเป็นปรัชญาที่สงบสามารถเปลี่ยนแปลงโลกได้ และเป็นศาสนาแห่งการปฏิบัติ” (โยฮัน กัลตุง, 2538:13) เพราะเห็นว่าพุทธศาสนามีประวัติศาสตร์ที่ยาวนาน แต่ไม่มีประวัติศาสตร์ที่ทำลายล้างกัน เพราะว่าเป็นศาสนาที่สอนเน้นการฝึกจิตให้สงบ ซึ่งจะทำให้เกิดเมตตาจิต และปัญญาในการหลุดพ้น จากตัณหา มานะ ทิฐิ ซึ่งเป็นรากเหง้าของความขัดแย้งและความรุนแรง อัตลักษณ์ของพุทธศาสนา สนิทสนมจึงรักความสงบทั้งความสงบทางจิตวิญญาณและความสงบสุขทางสังคมด้วย ดังคำกล่าวถึงสาเหตุของการใช้หลักอหิงสาเป็นเครื่องมือในการต่อสู้เพื่อสันติภาพว่า “มูลเหตุที่ข้าพเจ้าแนะนำให้เพื่อนร่วมชาติใช้อหิงสาเป็นอาวุธต่อสู้เพื่ออิสรภาพ มิใช่เพราะเห็นว่าประชาชนอ่อนแอ ไม่มีกำลังและไม่เคยฝึกหัดการใช้อาวุธ แต่เป็นเพราะประวัติศาสตร์ได้สอนว่าการ ใช้กำลังและความเคียดแค้น ไม่ว่าจะนำไปเพื่ออุดมการณ์หรือภาระหน้าที่อันประเสริฐเพียงใดก็ตาม มีแต่จะก่อให้เกิดการใช้กำลังและยังก่อให้เกิดความเคียดแค้นมากยิ่งขึ้น การใช้กำลังจะไม่ก่อให้เกิดความสงบสุข และก่อให้เกิดความวุ่นวายโดยไม่มีที่สิ้นสุด” ผู้นำสามารถปรับใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต เพื่อมุ่งมั่นในการใช้สติปัญญาในการพัฒนานตนเองให้เป็นผู้ที่มีคุณลักษณะที่ดีมีสติปัญญา และได้รับความศรัทธาและไว้วางใจ จนสามารถทำงานแบบมีส่วนร่วม หรือทำงานเป็นทีม และสร้างเครือข่ายขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหา เพื่อพัฒนาชุมชนของตนเป็นชุมชนอุดมสุขด้านสันติภาพอย่างยั่งยืน (วิทยากร เชียงกูล, 2553:123)

แนวคิดการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธบูรณาการ

ตามทัศนะของพระพุทธศาสนาถือว่าการที่จะเป็นผู้นำในพระพุทธศาสนาที่ดีนั้น ต้องมีคุณสมบัติตามแนวทางของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จึงจะทำให้ผู้ตามเกิดความเชื่อมั่นและเป็นผู้ตามที่มีความร่วมมือ เพื่อที่จะนำสังคมไปสู่เป้าหมายร่วมกันอย่างเป็นเอกภาพ ผู้นำเชิงพุทธที่จะนำบุคคลอื่นนั้น พระพุทธศาสนาถือว่าเป็นผู้ที่มีความสำคัญมาก ยิ่งกลุ่มบุคคลมีขนาดใหญ่เท่าใดความสำคัญของ

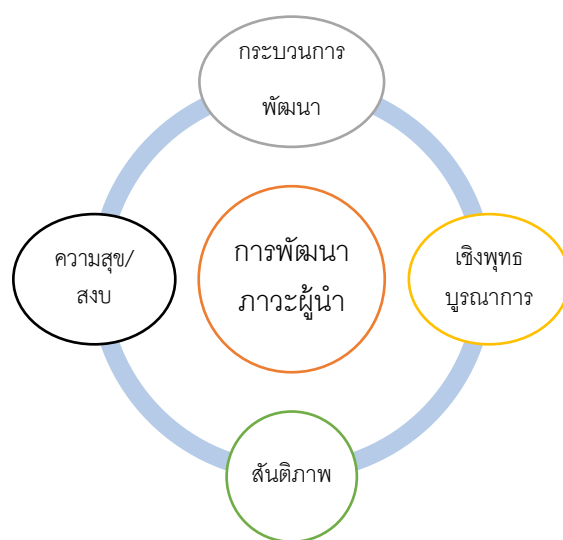
ผู้นำ เจริญพุทธที่มีต่อสมาชิกในกลุ่มก็ยิ่งทวีความสำคัญเป็นเงาตามตัวขึ้นไป โดยลักษณะและคุณสมบัติของผู้นำตามหลักพุทธศาสนา ดังปรากฏอยู่ในทศปิฎกปริกสูตร ดังนี้ (1) จักขุมา คือ เป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มองสภาพเหตุการณ์ออกและวางแผนเตรียมรับและรุกอย่างไร (2) วิรุโธ คือ เป็นผู้เชี่ยวชาญในงาน รู้จักวิธีการบริหารจัดการ ไม่บกพร่องในหน้าที่ของตนที่รับผิดชอบ (3) นิสสยสัมปันโน คือ เป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ดีและได้รับความเชื่อถือจากผู้อื่น พระสูตรนี้แสดงให้เห็นว่า การเป็นผู้นำนั้นจะต้องประกอบไปด้วยปัญญา คือ มีหุตากว้างไกล สามารถนำพาองค์กรและบุคคลในองค์กรได้รับการพัฒนาตนเอง ซึ่งผู้นำและคุณสมบัติของผู้นำจะต้องมีคุณสมบัติครบถ้วน จึงจะสามารถทำงานไปสู่เป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพและสำเร็จตามเป้าประสงค์ ผู้นำจะต้องประกอบด้วยคุณธรรม ดังปรากฏในสังฆโสภณสูตร พระพุทธองค์ได้แสดงถึงลักษณะและคุณสมบัติของผู้นำไว้ว่า (1) วิยตโต เป็นผู้ที่มีปัญญา (2) วินีโต เป็นผู้ที่มีระเบียบวินัยดี (3) วิสารโท เป็นผู้กล้ากล้า (4) พหุสุโต เป็นผู้มีความรู้ ศึกษาทรงจำมาก (5) ธมมานุยุตตปฏิปนโน รักษาความถูกต้องในสิ่งที่ถูกต้องที่ควร

คัมภีร์อัครคฤตนิทาย ปัญจกนิบาต ได้กล่าวถึงหลักธรรมสำหรับผู้นำไว้ 6 ประการ คือ (1) ขมา คือ มีความอดทนต่อการปฏิบัติงาน มีใจหนักแน่น ไม่ยอมตกในความชั่วไม่เกรงกลัวหรือมีอคติ 4 เมื่อจะต้องตัดสินใจและไม่หวั่นไหวในโลกธรรม 8 (2) ขาคิริยะ คือ มีความตื่นตัวอยู่ตลอดเวลา มีความระมัดระวังไม่ประมาทในการปกครองชีวิตหน้าที่และการงาน (3) อุฏฐานะ คือ มีความขยันหมั่นเพียรต่อหน้าที่การงาน (4) สังวิภาคะ คือ มีอริยาศยดี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีน้ำใจต่อผู้ร่วมงาน (5) ทยา คือ มีจิตใจที่เอ็นดูรักใคร่ห่วงใย เอาใจใส่ต่อผู้ร่วมงาน (6) อิกขนา คือ เอาใจใส่ตรวจตรางาน และหน้าที่ที่ตนรับผิดชอบอย่างสม่ำเสมอ หากผู้นำปฏิบัติธรรมตามหลัก 6 ประการข้างต้น จะส่งผลทำให้ผู้นำมีความอดทน มีความตื่นตัวในการปกครอง มีความขยันหมั่นเพียรเป็นแบบอย่างที่ดี และที่สำคัญเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันและการงานมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย

ดังนั้นแนวความคิดการพัฒนาก้าวหน้าผู้นำเชิงพุทธบูรณาการ โดยเฉพาะคุณสมบัติผู้นำ มีความสำคัญมากในการพัฒนาองค์กร และการสร้างความรับผิดชอบต่อเกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพและทำงานร่วมกันอย่างมีความสุข ดังนี้ (1) ไม่เป็นคนเจ้าอารมณ์ ไม่ทอดทิ้งงาน มีความเพียรอดสาหัสในการงาน (2) รู้จักวางคนให้ถูกกับงาน รักษาผลประโยชน์ส่วนร่วมและไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน (3) รู้จักรับฟังปัญหาและยกย่องคุณงามความดีของผู้กระทำความดีอย่างจริงจัง (4) หมั่นตรวจตรางานไม่ให้เกิดบกพร่อง (5) ยึดมั่นในความถูกต้อง เทียงธรรมและไร้ซึ่งอคติ (6) ไม่ลุ่มหลงในกามคุณ อบายมุขและงานอื่นๆ นอกจากหน้าที่รับผิดชอบของตน

คุณลักษณะภายในถือเป็นการนำหลักธรรมการปกครอง ตามหลักพรหมวิหาร 4 ประการประกอบไปด้วย (1) เมตตา คือ ความรัก ความปรารถนาดี มีไมตรีต่อกัน (2) กรุณา คือ ความสงสาร และช่วยเหลือซึ่งกันและกันด้วยความเห็นใจ (3) มุติตา คือ ความเบิกบานพลอยยินดีเมื่อเห็นผู้อื่นได้ดี หรือมีความสุข (4) อุเบกขา คือ ความมีใจเป็นกลาง ไม่มีอคติ 4 และวางตนให้เหมาะสมไม่เห็นแก่อาภิสสินจ้าง ดังปรากฏในปุราณทศตนิทเทศ อัฐกวรรค ขุททกนิททาย กล่าวถึงหลักธรรมมอคติ 4

อย่าง ประกอบไปด้วย (1) ฉันทาคติ ลำเอียงเพราะชอบ (2) โทสาคติ ลำเอียงเพราะชัง (3) โมหาคติ ลำเอียงเพราะเขลา (4) ภยาคติ ลำเอียงเพราะกลัว เมื่อผู้นำ หัวหน้างานหรือฝ่ายปกครองที่ละเว้นจากอคติ 4 ประการนี้ได้ ย่อมทำให้ลูกน้อง ผู้ใต้บังคับบัญชาหรือประชาชนเกิดความสุข อันส่งผลต่อความเจริญของสังคม และความสงบสุขของสังคมตามมา และประพุดิอยู่ในจริยธรรม เพื่อให้ผู้นำพัฒนาตนเองไปสู่ผู้นำที่ดี มีคุณภาพและเป็นที่ยอมรับที่เกิดจากการกระทำทั้งทางกาย วาจา และใจ ดังแผนภาพ ดังนี้

แผนภาพ แสดงแนวคิดผู้นำเชิงพุทธบูรณาการเพื่อสันติภาพ

สรุป

สรุปได้ว่าการภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเป็นการบูรณาการของหลักพรหมวิหาร 4 กับหลักของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง เพื่อเป็นรูปแบบของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ที่มีอิทธิพล อย่างมีอุดมการณ์หรือความมีศรัทธาบาร์มีในตัวเอง สามารถสร้างแรงบันดาลใจให้แก่ผู้ตาม แล้วส่งต่อ ไปสู่กระบวนการกระตุ้นให้เกิดปัญญา เพื่อพัฒนาสู่การแก้ปัญหาทุกด้านอย่างถูกต้อง มีสติสัมปชัญญะในการบริหารจัดการ กับทุกสถานการณ์ที่เกิดขึ้นกับบุคลากรในทุกชั้นตอน เพื่อสร้างแรงบันดาลใจด้วยจิตใจที่เมตตา ผู้นำจะกระตุ้นจิตวิญญาณของทีม (Team spirit) ให้มีชีวิตชีวา มีการแสดงออก ซึ่งความกระตือรือร้น โดยการสร้างเจตคติที่ดีและ การคิดในแง่บวก ผู้นำจะทำให้ผู้ตามสัมผัสกับภาพ ที่งดงามของอนาคตผู้นำจะสร้างและสื่อความหวังที่ผู้นำต้องการอย่างชัดเจน ผู้นำจะแสดงการอุทิศตัวหรือความผูกพันต่อเป้าหมายและวิสัยทัศน์ร่วมกัน ผู้นำจะแสดงความเชื่อมั่นและแสดงให้เห็นความตั้งใจอย่างแน่วแน่ว่าจะสามารถบรรลุเป้าหมายได้ผู้นำจะช่วย ให้ผู้ตามมองข้ามผลประโยชน์ของตน เพื่อ วิสัยทัศน์และภารกิจขององค์การผู้นำ จะช่วยให้ผู้ตามพัฒนาความผูกพันของตนต่อเป้าหมายระยะยาว ทำให้เกิดสันติภาพ จะต้องเริ่มจากภายในตนเองคือ เริ่มจากใจให้มีความสงบในในตนเองมาอยู่รวมกันก็ย่อมจะสร้างสังคมที่มีสันติภาพ สังคม ความสงบหรือสันติภาพจะเกิดขึ้นในสังคมได้

บรรณานุกรม

- จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์.(2554).**สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ติน ประยูรพฤทธิ.(2554).**ศัพท์รัฐประศาสนศาสตร์**.กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต).(2549).**พุทธวิธีบริหาร**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
- พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิตฺยบุญญากร).(2554).**พุทธสันติวิธีการบูรณาการ หลักการและ
เครื่องมือจัดการความขัดแย้ง**.พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย.
- พัทธยา สายหู.(2554).**กลไกของสังคม**. พิมพ์ครั้งที่ 1๐.กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.(2539).**พระไตรปิฎกภาษาไทย.ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย .
- วิเชียร วิทย์อุดม.(2548).**ภาวะผู้นำ**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท อีระฟิล์มและโซเท็กจำกัด.
- วิทยากร เชียงกุล.(2553).**The Soul of Mahatma Gandhi**. กรุงเทพมหานคร : สายธาร.
- โยฮัน กัลดุง.(2538).**พุทธสันติวิธี:ทฤษฎีเชิงโครงสร้าง**. แปลโดย สมชัย เย็นสบาย.กรุงเทพมหานคร :
ปาจารสาร.
- Daft, R. L. (1994).**Management (3rd ed.)**, Fort Worth, TX: The Dryden.
- Yukl, G. A. (1989).**Leadership in organization (2nd ed.)**, Englewood Cliff, NJ:
Prentice-Hall.